

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Сандула Валентина Анатолійовича
«Професійна політична діяльність як чинник структурування
пострадянського простору», поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні
інститути та процеси.

Тема, що обрана авторкою, є однією з актуальніших проблем сучасної вітчизняної політичної науки і практики. У той же час слід відзначити недостатню кількість робіт, присвячених саме дослідженням професійної політичної діяльності як чинника структурування пострадянського простору.

В умовах сучасного політичного процесу розвитку зростає вага та практична значимість професійної політичної діяльності, її вплив на внутрішню та зовнішню політику, інституції громадянського суспільства, органи державної влади. У сучасному суспільстві саме професійна політична діяльність визначає «порядок денний» політики, актуальні проблеми політичного розвитку на загальнонаціональному та регіональному рівні, тобто – відіграє важливу роль у процесі структурування політичного простору.

Варто погодитись із авторською тезою що «дослідження професійної політичної діяльності як чинника структурування пострадянського простору відкриває нові горизонти як у політичній теорії, так і у процесі демократизації практик політичних агентів» (с. 5).

Слід констатувати, що принципи демократичної політичної діяльності досі не імplementовані у більшості пострадянських країн. У зв'язку з цим стає очевидним, що особливої ваги набувають дослідження специфіки професійної політичної діяльності як чинника структурування пострадянського простору. Саме до такого роду досліджень можна віднести дану роботу.

Структурування пострадянського політичного простору відбувається не стільки на основі правових орієнтирів, скільки внаслідок зіткнення

різноспрямованих особистісних та вузькогрупових інтересів, а правила політичної боротьби та діяльності політичних суб'єктів постійно переформулюються у процесі політичної взаємодії. Варто звернути увагу і на те, що на пострадянському просторі з'являються нові форми та технології професійної політичної діяльності, що обумовлено інтеграційними та дезінтеграційними процесами у політичній та соціокультурній сферах, вони посилюються впливом інформаційних технологій та комунікативних мереж.

Варто погодитись із автором у тому, що діяльність агентів поля політики не лише організується та визначається політичними інститутами, а й, водночас, прямо впливає на них (с. 8). Тобто, інституціоналізація професійної політичної діяльності розглядається в якості комунікативного процесу, який структурує пострадянський політичний простір, а ступінь інституціоналізації політичної діяльності є одним із критеріїв визначення рівня структурованості політичного простору.

Дисертант також вірно відзначає та обґрунтовує зростання впливу професійної політичної діяльності на структурування пострадянського простору, досліджує у цьому контексті ті концепції, які намагаються подолати протиріччя між структурою та політичною діяльністю: теорію комунікативної дії Ю. Габермаса, теорію структурації Е. Гіденса, теорію структурного конструктивізму П. Бурдьє. У даних теоріях структура та дія розглядаються вже не в якості бінарних опозицій, а як елементи, які не протиставляються, а, скоріше, взаємно доповнюються. Тобто, структура існує і визначальним чином впливає на політичний простір, але формується вона саме у процесі політичної діяльності.

Дисертантом обґрунтовано політичні характеристики та історичні особливості формування пострадянського простору, визначено основні напрямки концептуалізації професійної політичної діяльності на пострадянському просторі та теоретико-методологічні основи дослідження професійної політичної діяльності як чинника структурування пострадянського простору, розроблено основні напрямки подолання

дихотомії «структура – дія» у теорії структурування політичного простору, досліджено символний вимір процесу структурування пострадянського простору, обґрунтовано інституціоналізацію держави та громадянського суспільства в якості основи структурування пострадянського політичного простору, визначено складові професійної політичної діяльності в умовах представницької демократії, досліджено технології професійної політичної діяльності у процесі структурування політичного простору.

Заслугове на увагу авторський підхід, який полягає у тому, що головні особливості структурування політичного простору обумовлені специфікою розуміння сутності, мети та завдань політичної діяльності у різних історичних епохах. «Політична діяльність може стримувати економічний розвиток, слідуючи вузькогруповим чи егоїстичним економічним інтересам або, навпаки, прискорювати економічне зростання відповідно до національних (загальносуспільних) інтересів» (с. 12).

У дослідженні запропоновано авторське бачення сутності процесу структурування пострадянського простору.

Саме тому заслугове на увагу визначення автором, за результатами аналізу достатньо великої кількості наукових джерел, домінуючого підходу щодо дослідження професійної політичної діяльності – теорії структурування політичного простору, який широко застосовує пояснювальні, інтерпретаційні та конструктивістські методи дослідження у політичній теорії. Саме у межах теорії структурування політичного простору досягнено зміст, сутність та особливості професійної політичної діяльності як чинника структурування пострадянського простору.

Характеризується безумовною науковою новизною дослідження технологій професійної політичної діяльності у структуруванні пострадянського простору, комунікативного виміру структурування, визначення місця та роль іміджевих технологій у процесі професійної політичної діяльності в Україні.

Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

В цілому, дисертація є самостійною науковою працею, яка містить одержані автором результати, що забезпечують розв'язання важливого теоретико-прикладного завдання в межах здійснення наукових розробок щодо професійної політичної діяльності як чинника структурування пострадянського простору.

Окремі важливі для роботи концептуальні положення викладались автором під час участі у наукових конференціях та були видані друком за матеріалами зазначених науково-практичних конференцій.

Поряд з тим, автору не вдалось уникнути окремих суперечливих висновків та тверджень.

1. Безумовно, робота виконана в рамках спеціальності 23.00.02, чим обумовлений дослідницький акцент на професійну політичну діяльність у деяких країнах (передусім – в Україні) в якості чинника структурування пострадянського простору. Це цілком вірно, однак робота тільки виграла, якщо б авторський підхід до професійної політичної діяльності як чинника структурування пострадянського простору розкривався не лише на рівні конкретних прикладів окремих пострадянських країн, а й у більш широкому контексті міжнародних відносин між країнами пострадянського простору.

2. Погоджуючись в цілому з методологією дослідження та відзначаючи авторській аналіз структурування пострадянського простору у підрозділах 1.1 («Пострадянський простір: політичні характеристики та історичні особливості формування»), 2.3 («Символьний вимір процесу структурування пострадянського простору») а також у третьому та четвертому розділах дисертаційного дослідження, все ж вважаю, що слід було систематизувати результати дослідження у вигляді порівняльної

таблиці, де представити дані щодо процесу структурування пострадянського простору на різних етапах історичного розвитку та викласти її у додатках.

3. Відзначаючи ґрунтовний аналіз символного виміру процесу структурування пострадянського простору (підрозділ 2.3), все ж вважаю, що, за логікою дослідження, цей підрозділ відноситься до четвертого розділу – «Технології професійної політичної діяльності у структуруванні політичного простору в Україні», оскільки у ньому представлено аналіз комунікативних технологій, які застосовуються у символному просторі пострадянських країн. Хоча, можливо, це відповідає авторській концепції розгляду особливостей процесу структурування політичного простору у символному вимірі.

4. Пропонуючи власне бачення ролі професійної політичної діяльності як чинника структурування пострадянського простору та визначаючи, що такий процес відбувається під впливом «неототалітаризму» та «демодернізації», автор натомість не пропонує чіткого визначення цих феноменів. Не зовсім ясно, як саме автор інтерпретує процес «демодернізації» та сутність «неототалітаризму»?

Однак, не дивлячись на окремі зауваження, загальна оцінка роботи є досить високою, враховуючи як її теоретико-методологічні, так і науково-дослідницькі положення. Загалом можна зазначити, що, зважаючи на комплексність об'єкту дослідження та широкий спектр питань, пов'язаних з ним, вказані недоліки не зменшують цінності дисертаційного дослідження.

Рецензоване дисертаційне дослідження виконано належним чином, основні його положення є новими й науково обґрунтованими, вони вирішують зазначені науково-дослідницькі завдання.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Дисертаційна робота Сандула Валентина Анатолійовича «Професійна політична діяльність як чинник структурування пострадянського простору» закладає у сучасній вітчизняній політичній науці важливий напрямок, який, безумовно, буде сприяти подальшому аналізу актуальних теоретичних і практичних проблем розвитку політичних інститутів та процесів на пострадянському просторі.

Враховуючи викладене вище, а також належний рівень опублікованості основних аспектів дослідження та їх відповідну апробацію, вважаю дисертаційне дослідження дисертація Сандула Валентина Анатолійовича «Професійна політична діяльність як чинник структурування пострадянського простору» самостійною, оригінальною, завершеною науковою працею, яка відповідає вимогам ДАК України щодо кандидатських дисертацій. І на підставі цього можна з повним підґрунтям стверджувати, що автор роботи, яка рецензується, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент –
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Каменчук Т. О.

